

DS

VAN NATURE

Jacques van der Neut schrijft in Van Nature over opvallende waarnemingen in de natuur. Hij was vele jaren boswachter in De Biesbosch. Daarnaast is hij een verwoed natuurfotograaf.

De Biesbosch veranderde door de jaren heen ingrijpend. De onlangs uitgebrachte tweede druk van de Historische atlas van de Biesbosch laat dat duidelijk zien.

► De Noordwaard bij Werkendam werd een doorstroombied gebied met gegraven geulen.

FOTOS: JACQUES VAN DER NEUT

Atlas vergt monnikenwerk

Als journalist schreef Dordtenaar Wim van Wijk wel meer boeken over de Biesbosch, maar zijn *Historische atlas van de Biesbosch* is er een van de buiten-categorie. Sommige kaarten zijn niet eerder gepubliceerd en zijn speciaal hiervoor uit de archieven gelicht.

De ene keer wordt uitgelegd waarom een kaart is gemaakt, een andere keer wordt uitgebreid ingegaan op de schat aan informatie die de kaart weergeeft. En dan weer is de kaart aanleiding voor een anekdote, een uitstapje naar de geschiedkundige context of een speurtocht naar de onbekende maker of zijn intenties.

Maar altijd is het de bedoeling om aan de hand van de kaart het verhaal van de ontwikkeling van de Biesbosch te vertellen, of beter: van het gebied dat ooit de Groote of Zuid-Hollandse Waard was en dat met de Sint-Elisabethsvloed(en) van 1421 (1422 en 1424) verloren is gegaan.

Zoektocht

Om zijn magnum opus over de Biesbosch te kunnen maken, bekeek Van Wijk honderden kaarten. De een was nog mooier dan de ander. „De inkt van de eerste druk was bij wijze van spreken nog maar net droog, toen ik werd gebeld door Piet Martens, die zich destijds verdiepte in de zalmvisserij”, vertelt Van Wijk glimlachend. „Hij miste namelijk een kaart van Cornelis de Schilder uit 1540 en die moest wel ergens rondhangen.”

Vervolgens begint er een spannend verhaal over een zoektocht naar de reuzenkaart van bijna acht vierkante meter, die ook nog eens vijf eeuwen oud is en door de eerste druk van de historische atlas in 2012 nota bene

weer de nodige aandacht krijgt. Als de kaart boven water komt, loopt het Stadsarchief niet zo warm om er iets mee te doen. „Het was een heel spannend moment om die originele kaart te mogen bekijken. Op vijf of zes opgestelde tafels werd de

reuzenkaart uitgerold en zoals je je kunt voorstellen zag dat ver-

◀ De tweede druk van de atlas bevat 79 kaarten.

geelde exemplaar er niet zo fraai uit. We waren wel onder de indruk van de grootte.”

Later komt Van Wijk in contact met Peter Ebben, die de reusachtige kaart graag wil digitaliseren. „Toch neemt de belangstelling voor de kaart niet toe. Wij besluiten er lezingen over te gaan geven en onze bijeenkomsten trekken volle zalen. Op een gegeven ogenblik belandt ons verhaal bij de burgemeester en dan gaat het balletje rollen. De kaart is gerestaureerd en gedigitaliseerd en heeft nu dus een welverdiende plek gekregen in de tweede uitgave van de atlas.”

De kaarten zijn afgedrukt in full colour en bevatten veel details, zoals de Waterstaatskaart van Nederland op bladzijde 149. Heeft Van Wijk al

Het was heel spannend om die originele kaart van bijna acht vierkante meter te bekijken

– Wim van Wijk

die kaarten met een loep zitten bestuderen? „Sommige wel, maar dankzij de contacten van de uitgever kon ik gelukkig menige kaart digitaal raadplegen. Het bestuderen van al die bestanden was monnikenwerk.”

Bij het boek hoort een website waarop alle kaarten in hoge resolutie te zien zijn. Op www.regionaalarchiefdordrecht.nl/achtergronden kun je scrollen door alle kaarten uit het boek. „Staat de kaart eenmaal op je scherm, dan kun je er op inzoomen. Dit digitale vergrootglas biedt twee voordelen, vergeleken met het traditionele. Je hoeft het niet stil te houden en in plaats van een klein uitvergroot rondje verschijnt het onderwerp van je interesse beeldvullend op het scherm”, zegt Van Wijk.

Boerenverdriet

In de kleurrijke uitgave komen mooie namen voorbij zoals Boerenverdriet, Prikwaard, Schanswaard en Polder Quistgelt. Ook legt Van Wijk de betekenis uit van oude termen als ‘blick’ (land dat slechts even boven water uitsteekt), ‘grijphoucken’ (instrument van een landmeter) en ‘fomohant’ (een in onbruik geraakte benaming voor een heldere ster).

Natuurlijk komt het graven van de Nieuwe Merwede aan de orde. Daarbij deed het baggeren-nieuwe-stijl zijn intrede in Nederland. In 1858 was de regering overtuigd van het nut van een Engelse vinding die het mogelijk maakte om machinaal te baggeren. Dat was de aanschafprijs van 60.000 gulden wel waard. De inzet van de baggermolen beviel zo goed dat er meer van werden gekocht. In 1866 en de jaren daarna waren er vijf baggermolens aan het werk op de Nieuwe Merwede.

GESCHIEDENIS

Fraai standaardwerk beslaat 600 jaar

De tweede druk van de *Historische atlas van de Biesbosch* vertelt de geschiedenis van zes eeuwen Biesbosch, aan de hand van 79 kaarten.

In deze prachtige uitgave zijn alle belangrijke kaarten over de Biesbosch uit zes verschillende archieven bijeengebracht. Bekende elementen uit onze omgeving worden in de atlas behandeld, zoals de aanleg van de Ottersluis en

▲ Door het graven van de Nieuwe Merwede werd de Biesbosch in tweeën gesplitst.

Polder De Biesbosch. Ook wordt bijvoorbeeld uit de doeken

gedaan hoe we vroeger zout en turf wonen uit de venige on-

dergrond (‘Moernerer hielp het land naar zijn ouwe moer’).

De oudste kaarten in de historische atlas stammen uit de 16de eeuw, de jongste laat zien hoe de Noordwaard er sinds 2015 uitziet, toen het project Ruimte voor de Rivier werd afgerond.

De atlas is een uitgave van Wbooks in Zwolle, EAN 9789040007644, en kost 34,95 euro.